

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-732587-V/13/JG

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Warszawa, 17.07.2013 r.

Pan

Jan Vincent-Rostowski

Wiceprezes Rady Ministrów

Minister Finansów

Warszawa

Memorandum *Panie Premierze*

Na tle wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich skarg, należy zasygnalizować problem opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych odsetek wypłacanych na podstawie art. 481 § 1 Kodeksu cywilnego. Zgodnie z przywołanym przepisem, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

Tytułem przykładu, należy odwołać się do spraw, które w ostatnim czasie wpłynęły do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Pierwsza ze spraw to sprawa obywatela, który w związku z prawomocnym wyrokiem sądowym otrzymał od szpitala zadośćuczynienie i rentę wyrównawczą wraz z odsetkami. Sytuacja życiowa i finansowa obywatela jest o tyle dramatyczna, że na skutek co najmniej dwukrotnego zakażenia szpitalnego i niewłaściwej opieki pielęgnacyjnej został on osobą niepełnosprawną w stopniu znacznym, niezdolną również do samodzielnej egzystencji. Druga sprawa dotyczy matki, częściowo niezdolnej do pracy, samotnie wychowującej dziecko w wieku szkolnym, która otrzymała zaległe alimenty na dziecko wraz z odsetkami.

W tym miejscu należy wskazać, że rozróżniane są dwa rodzaje odsetek z uwagi na fakt, iż pod tym pojęciem kryją się świadczenia o bardzo różnej funkcji, które cechują się zdecydowanie odmiennym charakterem prawnym:

odsetki zwykłe, mające charakter kredytowy (rozumiane jako wynagrodzenie za korzystanie z cudzych pieniędzy),

odsetki mające charakter quasi-odszkodowawczy (odsetki za opóźnienie w wykonaniu zobowiązania pieniężnego - art. 481 § 1 Kodeksu cywilnego).

Przedstawiciele doktryny wskazują że utożsamianie odsetek z wynagrodzeniem jest trafne jedynie w stosunku do odsetek kapitałowych. Gdy chodzi natomiast o odsetki za opóźnienie, trafniejsze jest określanie tych odsetek mianem rekompensaty zamiast wynagrodzenia. Wynagrodzenie wiąże się bowiem na ogół ze wzajemnym świadczeniem drugiej strony, tzn. z prawidłowym, a nie nienależytym wykonaniem zobowiązania. Odsetki za opóźnienie stanowią tymczasem swoistą sankcję cywilnoprawną za nienależyte (opóźnione) wykonanie zobowiązania pieniężnego, bardziej zbliżoną do odszkodowania niż do wynagrodzenia (tak np. T. Wiśniewski [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1, red. G. Bieniek, Warszawa 2005). Należy podkreślić, że w niektórych wypadkach owo odszkodowanie pełni funkcję zbliżoną do wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści, jednakże wyjątki nie powinny przesądzać o charakterze tej instytucji (tak: M. Łemkowski, *Odsetki cywilnoprawne*, Oficyna 2007).

Takie ujęcie odsetek za opóźnienie w wykonaniu zobowiązania pieniężnego na podstawie art. 481 § 1 Kodeksu cywilnego podzielane jest również przez orzecznictwo Sądu Najwyższego. Dla przykładu należy wskazać orzeczenia, w których Sąd Najwyższy stwierdza, że odsetki, zgodnie z art. 481 Kodeksu cywilnego, stanowią opartą na uproszczonych zasadach rekompensatę typowego uszczerbku majątkowego doznanego przez wierzyciela wskutek pozbawienia go możliwości czerpania korzyści z należnego mu świadczenia pieniężnego (tak Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia: 7 lipca 2011 r., sygn. akt II CSK 635/10; 16 grudnia 2011 r., sygn. akt V CSK 38/11). Zdaniem Sądu Najwyższego odsetki te niewątpliwie pełnią funkcję odszkodowawczą (przywołany powyżej wyrok o sygn. akt II CSK 635/10). Słowa „choćby nie poniósł żadnej szkody”, zawarte w art. 481 § 1 Kodeksu cywilnego, należy interpretować jako zwolnienie wierzyciela z obowiązku dowodzenia faktu zaistnienia szkody i jej wysokości przy domaganiu się świadczenia odsetek za opóźnienie od dłużnika, a nie jako wykluczenie odszkodowawczego charakteru odsetek za opóźnienie (wyrok SN z dnia 9 stycznia 2008 r., sygn. akt II CSK 393/07).

Powyższe tezy doktryny prawa cywilnego i orzecznictwa należy odnieść do uregulowań ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych*

(Dz. U. z 2012 r. poz. 361 z późn. zm.). Na gruncie podatku dochodowego od osób fizycznych odsetki zwykle są uznawane za przychody z kapitałów pieniężnych (art. 10 ust. 1 pkt 7 *ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*), natomiast odsetki mające charakter quasi-odszkodowawczy są uznawane za przychód z innych źródeł (art. 10 ust. 1 pkt 9 tej ustawy) i jeśli nie są objęte jednym ze zwolnień wskazanych w art. 21 *ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym według skali podatkowej wskazanej w art. 27 ust. 1 tej ustawy.

Ustawodawca w katalogu zwolnień wskazał kilka rodzajów odsetek, głównie odsetek zwykłych, ale również odsetki o charakterze quasi-odszkodowawczym, a więc odsetki z tytułu nieterminowej wypłaty wynagrodzeń i świadczeń z tytułów, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 *ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych* (zwolnienie z art. 21 ust. 1 pkt 95 tej ustawy). Jeśli zatem dany rodzaj odsetek o charakterze quasi-odszkodowawczym nie spełnia przesłanek wskazanych w tym przepisie, będą one podlegały opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych jako przychód z innych źródeł. Nie jest bowiem uzasadnione - kierując się regułami wykładni językowej i założeniem racjonalności ustawodawcy - by uznać odsetki o charakterze quasi-odszkodowawczym za odsetki mieszczące się w zakresie pojęciowym innego zwolnienia (np. w pojęciu odszkodowanie, którym operuje art. 21 ust. 1 pkt 3b zdanie wstępne *ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*).

Takie stanowisko zajmują również sądy administracyjne w swoim orzecznictwie uznając, że odsetki zasądzone na podstawie art. 481 § 1 Kodeksu cywilnego stanowią podlegający opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych przychód z innych źródeł, nie objęty żadnym ze zwolnień wskazanych w art. 21 *ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych* (tak np. w sprawach odsetek od renty wyrównawczej: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku z dnia 3 marca 2008 r., sygn. akt I SA/G1 879/07; Wojewódzki Sąd Administracyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 21 stycznia 2008 r., sygn. akt I SA/Wr 1468/07; a ponadto w sprawach dotyczących innych stanów faktycznych, m.in. odsetek od odszkodowań: Naczelny Sąd Administracyjny w wyrokach z dnia: 20 grudnia 2012 r., sygn. akt II FSK 2533/11; 26 sierpnia 2009 r., sygn. akt II FSK 588/08; 9 stycznia 2007 r., sygn. akt II FSK 36/06).

Cywilnoprawny charakter odsetek wypłacanych obywatelom na podstawie art. 481 § 1 Kodeksu cywilnego jest argumentem przemawiającym za rozważeniem objęcia wypłaty takich odsetek zwolnieniem podatkowym. Z istoty tego rodzaju odsetek można wnosić, że ich przyznanie - w większości przypadków - nie wzbogaca beneficjenta w żaden sposób, lecz jedynie rekompensuje poniesioną stratę. Dramatyczne sytuacje osobiste i finansowe osób otrzymujących odsetki mające charakter odszkodowawczy stanowi dodatkowe - aksjologiczne - wzmocnienie tej argumentacji.

W tych okolicznościach, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147, z późn. zm.), uprzejmie proszę Pana Premiera o ocenę problemu i przedstawienie stanowiska w sprawie.

Z prośbą

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich